

มาย้ายประเทศกันเถอะ!

ดุลยภาพ
ดุลยพินิจ

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด

มูลนิธิสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ

ปรากฎการณ์ใน Facebook ของกลุ่ม “เรามาย้ายประเทศกันเถอะ” เมื่อต้นเดือนพฤษภาคม มีคนรุ่นใหม่เข้าไปอ่านเกือบล้านวิวภายในเวลา 1 สัปดาห์เป็นการส่งสัญญาณที่อาจตีความหมายได้หลายแง่มุม ได้แก่ หนึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดาของคนหนุ่มสาวหัวก้าวหน้าที่ยากจะย้ายไปมีอนาคตที่ดีกว่าปัจจุบันในประเทศอื่น ซึ่งทุกวันนี้ก็ไปกันอยู่แล้ว เช่น แต่เดิมแรงงานไร้ทักษะย้ายไปตะวันออกกลาง แต่เดี๋ยวนี้ แรงงานมีทักษะสนใจจะไปต่างประเทศมากขึ้น และเริ่มไปประเทศใหม่ๆ เช่น สแกนดิเนเวีย สอง แสดงออกถึงการประท้วงรัฐบาลโดยไม่ลงถนน ซึ่งผู้มีส่วนร่วมไม่ได้ต้องการไปจริง แต่เป็นการประท้วงประชาชนรัฐบาลมากกว่า ซึ่งเมื่อเกิดกลุ่มนี้ขึ้นก็เกิดการร้องเรียนว่า มีเนื้อหาสร้างความแตกแยก และเป็น

พวก “ซังชาติ” อย่างไรก็ตาม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (DES) ได้ออกมากล่าวว่า การติดตามเบื้องต้นพบเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นไปในเชิงแนะนำแนวทางการศึกษาและประกอบอาชีพในต่างประเทศ โอกาสการทำงานที่ได้ค่าตอบแทนที่จูงใจ และแรงงานคนหนุ่มสาวอยากจะหนีไปจากแผ่นดินจริงหรือไม่หรือเป็นเพียงแค่วาทกรรมที่ถูกยกขึ้นมาเพื่อประชดประชันการทำงานของรัฐบาลแค่นั้น

วันนี้ เราลองมาวิเคราะห์ว่าอะไรทำให้เกิดความเห็นต่างที่สุดโต่งในสังคมไทย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ในรายงานอนาคตประเทศไทยที่สนับสนุนโดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ดังต่อไปนี้

หลักคิดในการจัดระเบียบสังคมไทยแต่เดิมนั้นยึดโยงอยู่กับหลักของพระพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ การทำบุญทำทาน ความกตัญญู การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะของ “น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า” ที่กล่าวมานี้เป็นหลักคิดระดับปัจเจกและชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่คนไทยให้ความสำคัญมาแต่เดิม ต่อมาสำนักเรื่อง “คนไทย” ในเชิงวัฒนธรรมการเมืองเริ่มก่อตัวเป็นอุดมการณ์ชาตินิยมที่ยึดถือสถาบันกษัตริย์และพุทธศาสนาให้เป็นหลักของ

ความสงบสุขและมั่นคงของชาติไทยในห้วงชนชั้นนำในสมัยรัชกาลที่ 4 เนื่องจากความรู้สึกกดดันจากสนธิสัญญาเบาว์ริงที่คนในบังคับของต่างชาติไม่อยู่ภายใต้กฎหมายไทย ความเป็นไทยนี้มีบทบาทสำคัญต่อเนื้อในสมัยของรัชกาลที่ 5 ในยุคของการต่อต้านจักรวรรดินิยมของชาติตะวันตกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นยุคที่ต้องการความเป็นเอกภาพของประชาชนทุกหมู่เหล่า ความเป็นไทยได้รับการสืบทอดในรัฐบาลยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพื่อเผยแพร่ความคิด “เชื้อผู้นำ ชาติพันภัย” และต่อมาในสมัยพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาลใช้อุดมการณ์ชาตินิยมในการต่อต้านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ การเชื่อมโยงระหว่างอุดมคติแบบราชาชาตินิยม พุทธศาสน์ชาตินิยม และพุทธวัฒนธรรมในเรื่องของกรรมแต่ชาติปางก่อน และความเชื่อว่า “แข่งเรือแข่งพายแข่งได้ แข่งบุญแข่งวาสนาแข่งไม่ได้” ให้เป็น “ความเป็นไทย” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือบูรณาการชนเผ่าอื่นๆ รวมทั้งคนต่างชาติที่อพยพเข้ามาโดยเฉพาะลูกหลานคนจีนทำให้เกิด “ความเป็นคนไทย”

หลักคิดเรื่องชาติ ศาสน์ กษัตริย์ นี้ได้รับการขยายวงสื่อสารไปอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ทั้งในด้านการเรียนการสอนในระบบการศึกษา การศาสนา ในสื่อสาธารณะทั้งในด้านการบันเทิง นวนิยาย ละคร เพลงบทความ ตลอดจนการสร้างพิธีกรรมใหม่ เช่น พิธีกรรมร้องเพลงชาติ หลักคิดนี้ได้เป็นเสาหลักของคุณงามความดี ความถูกต้องของสังคม วัฒนธรรมของการเคารพผู้ใหญ่ วัฒนธรรมการแบ่งชนชั้น การรู้จักที่ต่ำที่สูง การเดินตามรอยเท้าของผู้ใหญ่ ซึ่งนำไปสู่การยอมรับและสร้างการรวมศูนย์อำนาจ การสอนที่เน้นการท่องบ่นทำให้ไม่เกิดคำถามต่อสาเหตุและการวิเคราะห์ในกระบวนการคิดของคนไทย เกิดความคาดหวังว่าเด็กต้องเชื่อฟังและเดินตามรอยเท้าผู้ใหญ่ จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจเลยว่า ทำไมคนไทยส่วนใหญ่จึงจงรักภักดีต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ที่เป็นอุดมการณ์ที่ถูกตอกย้ำมาเป็นเวลากว่า 100 ปี และปฏิเสธไม่ได้ว่าจรโลงความเป็นเอกภาพมาได้เป็นเวลานาน

ในขณะที่เดียวกันหลักคิดเดียวกันนี้ก็สร้างวาทกรรมที่ว่า อะไรที่แตกต่างไปจากหลักคิดชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นหลักคิดที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ไม่เอื้อต่อการจัดระเบียบสังคมและสร้างความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยของประเทศ (สุนทร คุณชัยมัง 2561)

ในช่วงเวลาเดียวกัน การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่สมดุลทำให้เกิดภาวะสังคมที่เรียกว่า “รวยกระจุกจนกระจาย” เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และการ

ถือครองทรัพย์สินอย่างสูง มีการคอร์รัปชันกันอย่างไม่อายเทวดาฟ้าดิน มีการเลือกปฏิบัติที่ทำให้เกิดคำพูดที่ว่า “คุณเป็นที่จองจำคนจน” เท่านั้นทำให้คนรุ่นใหม่โดยเฉพาะชนชั้นกลางในระดับล่างและเด็กรุ่นใหม่ไม่มีความรู้สึกอย่างรุนแรงต่อความไม่เสมอภาคและภาวะสองมาตรฐานอุดมการณ์ชาตินิยมดังที่กล่าวมาถูกชนชั้นนำและคนรุ่น

เก่าใช้เพื่อกดทับและเบียดบังอนาคตของคนรุ่นใหม่ ทำให้เกิดกระแสความคิดสุดโต่งไปอีกข้างหนึ่งว่า “อะไรที่ไม่ดี ประเทศกูมี”

ก่อนปรากฏการณ์ชูสามนิ้วเกือบ 10 ปี สายชล สัตยานุรักษ์ ได้ชี้ให้เห็นว่า

“... การมองว่าเมืองไทยนี้ดีและเมืองไทยนี้เลวล้วนแต่เป็นมายาคติ และเป็นมุมมองแบบสุดโต่งที่ทำให้เข้าใจสังคมไทยคลาดเคลื่อนไม่ตรงกับความเป็นจริง และนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ผิดพลาดอีกทั้งทำให้ความขัดแย้งในสังคมการเมืองขยายลึกและกว้างยิ่งขึ้น” (สายชล สัตยานุรักษ์ 2554)

ในที่สุดหลักคิดที่ สุดโต่งนี้ก็ ได้มาปะทะกันเป็นปรากฏการณ์ของคนรุ่นใหม่ ซึ่งมองว่าการพัฒนาที่ผ่านมาไม่มีความก้าวหน้า ไม่มีความยุติธรรม ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่มือนาคต ในขณะที่คนรุ่นเก่ามองว่าคนรุ่นใหม่ไร้สาระ ไม่มีระเบียบวินัย ก้าวร้าวและมีแนวโน้มพฤติกรรมที่จะทำลายความมั่นคง ความเจริญก้าวหน้า และความสงบสุขของประเทศ

แนวโน้มทั้งสองนี้เมื่อปะทะกันจะก่อให้เกิดความเสียหายสูงสุดต่อสังคมไทยในวันข้างหน้า

ปรากฏการณ์ “มาย้ายประเทศกันเถอะ” อาจเป็นสัญญาณล่วงหน้าของการสูญเสียมันสมองและแรงงานรุ่นใหม่ในขณะที่สังคมไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ความสูญเสียเช่นนี้เคยเกิดขึ้นแล้วในยุคที่รัฐบาลทหารของพม่าเมื่อนายอูถันเป็นเลขาธิการสหประชาชาติ เป็นยุคที่พม่าสูญเสียบุคลากรระดับมันสมองเนื่องจากมีการเดินทางย้ายถิ่นไปต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ทำให้พม่าขาดแรงงานระดับมันสมองและกลายเป็นเบ็ดเตล็ดในอาเซียนมาจนทุกวันนี้

เราต้องหันหน้าเข้าหากัน ยอมรับความเห็นต่าง หาเวทีมาถ้อยถ้อยอาศัยกันเพื่อหาทางปฏิรูปประเทศกันดีกว่า